

Πανίσχυροι αρχαίοι αριστοκράτες

Μια εποπτική εικόνα της ιστορίας της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας μάς προσφέρει ο διεθνούς κύρους ιστορικός της κοινωνίας και της πολιτειακής οργάνωσης της αρχαίας Ελλάδας Φριτς Γκνίτσερ, ορίζοντας ως πυρήνα της κοινωνικής ιστορίας το ζήτημα της ανισότητας ανάμεσα στους ανθρώπους

Ομάδα ιππέων από τη βόρεια ζωφόρο του Παρθενώνα. Στην αρχαία Αθήνα ιππείς ήταν οι αριστοκράτες καθώς μπορούσαν να συντήρουν άλογα και πολεμική εξάρτυση

Του **Σάκη Μαλαβάκη**

Παρότι ο τίτλος του βιβλίου παραπέμπει σε μια ελληνική κοινωνία, είναι προτιμότερο να γίνει εξ αρχής λόγος για τέσσερις κοινωνίες ή καλύτερα για τέσσερις διαφορετικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης που λειτουργούσαν στις ελληνικές κοινοότητες κατά τη μακρά περίοδο της αρχαίας ελληνικής ιστορίας. Αφετηρία της μελέτης του αυστριακού ιστορικού αποτελούν τα μυκηναϊκά χρόνια και συγκεκριμένα η υστερομυκηναϊκή εποχή – 12ος αιώνας π.Χ. Ξεκινώντας την εξέταση και παρουσίαση της ελληνικής κοινωνικής ιστορίας σχεδόν πέντε αιώνες πριν από το ομηρικό έπη (8ος αιώνας), ο Γκνίτσερ το 1981, χρονιά κατά την οποία εκδόθηκε το βιβλίο αυτό, υπήρξε πρωτοπόρος. Εκμεταλλευόμενος την αποκρυπτογράφηση της Γραμμικής Γραφής Β', παρουσίασε για πρώτη φορά αυτήν την πρώτη και έως τότε άγνωστη φάση της ελ-

Fritz Gschnitzer
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
Μηφ. Άγγελος Χανιώτης
Εκδ. ΜΙΕΤ

ληνικής ιστορίας. Από τα μεγάλα μυκηναϊκά ανάκτορα, κέντρο μιας γραφειοκρατικής διοίκησης στην κορυφή της οποίας βρίσκεται ο «άναξ», ο συγγραφέας περνάει στην ομηρική εποχή και στις αulές των ευγενών, οι οποίοι πλέον είναι πιο ταπεινοί, εν μέρει ιππότες και εν μέρει αγρότες. Μεσολαβεί η αρχαϊκή εποχή, περίοδος «ταξικών αγώνων» και βίαιων κοινωνικών μεταβολών, ενώ η κατάληξη είναι η αμιγώς δημοκρατική κοινωνία της κλασικής εποχής. Σημείο αναφοράς του Γκνίτσερ είναι η ανισότητα που απορρέει από την εκάστοτε κοινωνική οργάνωση. Αναγνωρίζοντας την ιστορία της κοινωνικής διαστρωμάτωσης ως θεμελιώδη για την κατανόηση της ιστορίας γενικότερα, ο αυστριακός ιστορικός δεν καταπίπτει με «εξειδικευμένα» ζητήματα της κοινωνικής ιστορίας, όπως για παράδειγμα η θέση των γυναικών ή ο ρόλος της οικογένειας, αλλά περιορίζεται στην ευρύτερη κοινωνι-

κή δομή των αρχαίων ελληνικών κοινοτήτων. Χαρακτηριστική στην ιστορία της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας αναδεικνύεται η πρωτοκαθεδρία των ευγενών. Κυρίαρχοι στα μυκηναϊκά χρόνια – από τις τάξεις τους έβγαζαν βασιλείς, προύχοντες και στρατηγούς – οι ευγενείς στην ομηρική εποχή θα επικρατήσουν ως διακριτικοί θεματοφύλακες της παράδοσης. Κατά τη διάρκεια της αρχαϊκής εποχής (μέσα του 8ου έως αρχές του 5ου αιώνα π.Χ.) θα καταλύσουν τη βασιλεία και θα ανέλθουν στην εξουσία, την οποία όμως θα χάσουν εξαιτίας του μεταξύ τους ανταγωνισμού, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο προς τη δημοκρατία. Τον τρόπο θα τον δείξει πρώτος ένας ευγενής και πάλι, ο Κλεισθένης, ο οποίος θα εισαγάγει νόμους για τη μεταβολή του έως τότε – άλλοτε ολιγαρχικού και άλλοτε τυραννικού – πολιτεύματος προς δημοκρατική κατεύθυνση μόνο και μόνο για να επιβληθεί

έναντι του αντιπάλου του Ισαγόρα και να καταλάβει εκείνος την εξουσία. Περισσότερο από ένα ιδεώδες, η θεμελίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος θα μπορούσε να αφορά απλώς μια υπέρμετρη φιλοδοξία. Ακόμη και στην κλασική περίοδο και παρ' όλο που ο ρόλος τους θα περιοριστεί σημαντικά, οι ευγενείς θα παραμείνουν οι ιδιότροποι ηγέτες του «κυρίαρχου» λαού. Η δημοκρατία θα φέρει στο κέντρο του δημόσιου βίου την ελευθερία και την ισότητα, θα βελτιώσει τις ζωές των καταπιεσμένων και θα περιορίσει πλείστες ανισότητες που παρελθόντος, δικώς όμως να τις εξαλείψει εντελώς. Οι άριστοι θα συνεχίσουν να ξεχωρίζουν και κυρίως θα συνεχίσουν να άρχουν και να διοικούν. Αυτό που αλλάζει είναι ο τρόπος: πλέον οι ευγενείς είναι υποχρεωμένοι να διοικούν δημοκρατικά όπως ακριβώς και ο λαός είναι υποχρεωμένος να «συμμετέχει» δημοκρατικά.

Αλέξανδρος Κοτζιάς
ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ
Εκδ. Κέδρος

Συλλογικό παραμύθιασμα

Εκοντά αποσπασίσει το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος το 1986, η «Φανταστική περιπέτεια» του Αλέξανδρου Κοτζιάς επανακυκλοφορεί και μας παρουσιάζει, με τρόπο έμμεσο, το παραμύθιασμα ενός ολόκληρου λαού. Πρόκειται για το δικό μας, συλλογικό παραμύθιασμα το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τη μετατροπή αυτής της φανταστικής περιπέτειας της δεκαετίας του '80 στην πραγματική κρίση που βιώναμε σήμερα. Πρωταγωνιστής του βιβλίου είναι ο Αλέξανδρος Καπάντας. Υποθέμενος βετεράνος των μαχών του Γράμμου, υψηλόβαθμος δημόσιος υπάλληλος, συνδικαλιστής, ομοσπονδιστής και βραβευμένος ποιητής, ο Καπάντας αποδεικνύεται ένας απλός δικηγόρος και υπερήλιος δικηγόρος ενός υποτιθέμενου μεγαλείου, το οποίο παραδόξως του ανήκει. Το αντίκει γιατί δεν υπάρχει, όπως ακριβώς δεν υπάρχει και ο ίδιος ο Καπάντας. Αρχή και τέλος της ζωής αυτού του τραγικού Νεοέλληνα είναι μόνο ο εαυτός του καθώς όσοι τον περιστοιχίζουν αποτελούν είτε μέσα πραγματώντας του προσωπικού του μεγαλείου είτε εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν με κάθε τρόπο. Όπως εύστοχα σημειώνει στον πρόλογο της έκδοσης ο Ηλίας Μαγκλίνης, ο Αλέξανδρος Κοτζιάς στη «Φανταστική περιπέτεια» κατάρφει να πλάσει και να αναπτύξει έναν «αρχετυπικό αντίρωα» που, λιγότερο ή περισσότερο, μοιάζει με τον καθένα από εμάς. Είκοσι πέντε χρόνια μετά τη συγγραφή του, το τελευταίο μυθιστόρημα του Κοτζιά ίσως να είναι και πιο επίκαιρο από ό, τι στην εποχή του.

Ανθρωπολογία του σινεμά

Σωτήρης Δημητρίου
Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΗΜΕΡΑ
Εκδ. Σαββίλιας

Ο κινηματογράφος αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κοινωνικά φαινόμενα του 20ού αιώνα. Ο Σωτήρης Δημητρίου δεν καταπιάνεται με την ιστορία του, αλλά εστιάζει στη θέση που κατέχει και στη λειτουργία που ασκεί στο κοινωνικοπολιτικό σύστημα ως κοινωνικό φαινόμενο αυτού του συστήματος. Προσεγγίζοντας τον κινηματογράφο από ανθρωπολογική κυρίως σκοπιά, ο συγγραφέας διερευνά επίσης τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει τις συνειδήσεις του κοινού, τα προϊόντα του – τεκμήρια της εκάστοτε κουλτούρας, τις δυνατότητες που προσφέρει για τον μετασχηματισμό αυτής της κουλτούρας καθώς και τη δυνατότητα να λειτουργήσει ως ανθρωπολογικό εργαλείο.

Ανανέωση ποιητική

Βασίλης Λεβαντινός
ΜΕΡΙΣΜΑ ΕΥΘΥΝΗΣ
Εκδ. Αρπής

«Μεγαλογκόλο σκύβω στον καιρό/ κι αποπνίγω το διακύβευμα του συνάντην/ Παραπαύω... / Χάραξε κόκκινη γραμμή / κι αποδέξου το μέρισμα ευθύνης, / μέρισμα ενοχής και συνενοχής, / μέρισμα ανοχής και ανοχής / στην αφωνία των καιρών». Ο θεσσαλονικιός δημοσιογράφος Βασίλης Λεβαντινός μέσα από τα 75 ποιήματά της τελευταίας του συλλογής εκπέμπει το δικό του μοναδικό σήμα – σήμα ελπίδας και εμπιστοσύνης, σήμα επανεκκίνησης και υπέρβασης – και παράλληλα μας παροτρύνει να κάνουμε και εμείς το ίδιο. Πέρα από το μέρισμα ευθύνης, υποστηρίζει ο συγγραφέας, (σφείλει να) υπάρχει και ένα μέρισμα αυτοπεποίθησης και εμπιστοσύνης στον δικαίονό μας εαυτό.

Ισχύς του κεφαλαίου

Ντέιβιντ Χάρβεϊ
ΤΟ ΑΙΝΙΜΑ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ
Μηφ. Πέτρος Χατζόπουλος Εκδ. Καστανιώτη

Κατά τον Ντέιβιντ Χάρβεϊ, «το κεφάλαιο είναι το "αίμα" που ρέει στο πολιτικό σώμα όλων των κοινωνιών που αποκαλούμε καπιταλιστικές [...] Διακόπτοντας, επιβραδύνοντας ή, ακόμα χειρότερα, αναστέλλοντας τη ροή αυτή, ερχόμαστε αντιμέτωποι με μια κρίση του καπιταλισμού κατά την οποία η καθημερινότητα δεν μπορεί πλέον να εξακολουθεί να υφίσταται όπως πριν». Ο διάσημος γεωγράφος και πολιτικός στοχαστής αποπειράται να αποκαταστήσει την αντίληψη για τη ροή του κεφαλαίου, υπογραμμίζοντας ότι το κεφάλαιο δεν αντικρούει τις κρίσεις, απλώς τις μετατοπίζει από το ένα μέρος του κόσμου σε ένα άλλο και από το ένα είδος προβλήματος σε κάποιο άλλο.